

VEILEDER

M-721 | 2017

Oppfølging av naturforvaltningsvilkår i regulerte vassdrag

KOLOFON

Utførende institusjon

Miljødirektoratet

Oppdragstakers prosjektansvarlig

Kontaktperson i Miljødirektoratet

Martine Bjørnhaug, Kjetil Lønborg Jensen

M-nummer

721

År

2017

Sidetall

35

Miljødirektoratets kontraktnummer

Utgiver

Miljødirektoratet

Prosjektet er finansiert av

Forfatter(e)

Miljødirektoratet

Tittel

Veileder om oppfølging av naturforvaltningsvilkår i regulerte vassdrag

Sammendrag

Veilederen er primært rettet mot saksbehandlere hos fylkesmannen som skal følge opp naturforvaltningsvilkår i vassdragskonsesjoner, gjennom pålegg om undersøkelser og tiltak.

Veilederen gir en kortfattet omtale av det formelle grunnlaget for å pålegge undersøkelser og tiltak, rutiner og saksgang ved utarbeidelse av pålegg, med tilhørende maler for utforming av varsel og vedtak om pålegg. Muligheten for standardisert utforming av tiltaksrettede pålegg representerer en ny tilnærming i utøvelsen av påleggsmyndighet. Relevante undersøkelser og tiltak er også omtalt i korte trekk, og aktuell litteratur til understøttelse av arbeidet med pålegg er listet opp med lenker.

Emneord

Regulerte vassdrag, naturforvaltningsvilkår, pålegg, undersøkelser og avbøtende tiltak

Forsidefoto

Jerfallfossen, Kobbelv. Foto: Jarl Koksvik

Forord

Denne veilederen erstatter veileder fra Direktoratet for naturforvaltning i 2005, som ble utarbeidet for å tilrettelegge for delegering av myndighet til å pålegge undersøkelser og tiltak til fylkesmannen etter vassdragskonsesjoner samme år. Veilederen er gjennomgått og oppdatert i 2017.

Veilederen gir en kortfattet omtale av det formelle grunnlaget for å pålegge undersøkelser og tiltak, rutiner og saksgang ved utarbeidelse av pålegg, med tilhørende maler for utforming av varsel og vedtak om pålegg. Muligheten for standardisert utforming av tiltaksrettede pålegg representerer en ny tilnærming i utøvelsen av påleggsmyndighet. Relevante undersøkelser og tiltak er også omtalt i korte trekk, og aktuell litteratur til understøttelse av arbeidet med pålegg er listet opp med lenker.

Målet er å sikre enhetlig praksis i fylkene, mer aktiv bruk av påleggsmyndigheten, og forutsigbarhet for konsesjonærene.

Veilederen er tilgjengelig på Miljødirektoratets hjemmesider www.miljodirektoratet.no og på nettstedet for fylkesmannsinformasjon www.fm-nett.no.

Trondheim, april 2017

Innhold

1. Innledning	5
2. Sentrale føringer	6
3. Begreper og definisjoner	7
4. Grunnlaget for å pålegge undersøkelser og tiltak	9
4.1 Generelt om konsesjoner og vilkår	9
4.2 Fylkesmannens myndighet til å pålegge undersøkelser og tiltak	9
4.3 Forholdet til andre myndigheter	10
4.4 Avtaler med konsesjonær	11
4.5 Skjønn	11
4.6 Begrensninger ved tiltaksskjønn	11
5. Rutiner og saksgang ved utarbeidelse og endring av pålegg	12
5.1 Identifisering av hjemmel	12
5.2 Identifisering av influensområdet for reguleringen	12
5.3 Innhenting av eksisterende kunnskap	13
5.4 Kontakt med konsesjonær	14
5.5 Varsel om pålegg	14
5.6 Vedtak om pålegg	15
5.7 Klage på pålegg	16
5.8 Oppfølging av pålegg	16
5.9 Registrering av informasjon om pålagte undersøkelser og tiltak	17
6. Bruk av standardiserte pålegg og tiltaksplaner	18
6.1 Standardiserte pålegg	18
6.2 Tiltaksplaner	18
7. Om undersøkelser	20
7.1 Mål og omfang av undersøkelser	20
7.2 Når er det aktuelt med undersøkelser?	20
8. Om tiltak	21
8.1 Habitatforbedrende tiltak	21
8.2 Fiskepassasjer	21
8.3 Fiskeutsetting	22
8.4 Plante- og dyresamfunn	23
8.5 Friluftsliv og brukerinteresser	24
9. Aktuell litteratur	25

Vedlegg:

1. *Mal for varsel om pålegg*
2. *Mal for vedtak om pålegg*
3. *Mal for standardisert pålegg*
4. *Mal for endring av utsettingspålegg*

1. Innledning

Direktoratet for naturforvaltning (DN) fikk i brev av 1. juni 1973 fra Miljøverndepartementet delegert myndighet til ”å treffe bestemmelser i henhold til konsesjonsvilkår vedkommende ferskvannfisket og viltstell i medhold av Lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 nr 17.”

Myndigheten til å pålegge undersøkelser og tiltak i regulerte vassdrag ble delegert til fylkesmannen i brev fra Miljøverndepartementet 22.12.2005 og trådte i kraft 1.1.2006. Delegeringen omfattet imidlertid ikke anadrom fisk, hvor Miljødirektoratet er påleggsmyndighet. Fylkesmannen har gode forutsetninger for å kunne se behov for nye pålegg i sammenheng med lokale tiltak i regi av andre myndigheter og interessenter.

Miljøforvaltningen har som målsetning å sikre at naturlige bestander av anadrom laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder, samt andre ferskvannsorganismer i regulerte vassdrag, forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven slik at naturens mangfold og produktivitet bevares, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 1.

Gjennom mer aktiv myndighetsutøvelse vil forvaltningen bidra til at de naturlige livsbetingelsene og produksjonsforholdene for fisk og naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig, og at tilstanden så langt som mulig forbedres/gjenoprettes innenfor rammene av naturforvaltningsvilkårene. Dette er i tråd med målsetningene i vannforskriften.

De regionale planene for vannforvaltning for perioden 2016-2021 ble godkjent av Klima- og miljødepartementet (KLD) 04.07.2016. Planvedtaket skaper forpliktelser for offentlige myndigheter til å følge opp og gjennomføre planen. Det betyr at fylkesmannen skal vurdere tiltak foreslått i planene innenfor eget myndighetsområde.

I regulerte vassdrag vil det ha høy prioritet å pålegge tiltak for å bedre kvaliteten på leveområdene til fisk, ferskvannsorganismer, og andre organismer som er avhengig av vassdraget. Der det ikke foreligger tilstrekkelig kunnskap om reguleringseffekter bør det prioriteres å sette i gang undersøkelser. Utsettinger må vurderes dersom tilfredsstillende reproduksjon ikke kan sikres gjennom habitattiltak.

2. Sentrale føringer

Regjeringen la i 2016 fram to meldinger for Stortinget med overordnede føringer for forholdet mellom miljøhensyn og kraftproduksjon i regulerte vassdrag:

- Meldingen Natur for livet - norsk handlingsplan for naturmangfold, Meld. St. 14 (2015-2016), sier at en skal legge stor vekt på å finne fram til tilpassede vannføringsregimer som på best mulig måte ivaretar økologien i vassdragene. Regjeringen vil bruke standardvilkår for naturforvaltning mer aktivt til å forbedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag.
- Meldingen Kraft i endring - energipolitikken mot 2030, Meld. St. 25 (2015-2016) sier at en skal øke takten på miljøforbedring i utbygde vassdrag. Dette skal skje gjennom raskere og mer effektive revisjoner og ved å pålegge flere miljøtiltak med hjemmel i standardvilkår.

Klima- og miljødepartementet godkjente i 2016 regionale vannforvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogram for perioden 2016 - 2021. Planene fastsetter miljømål for vannforekomster og skal legges til grunn for all offentlig planlegging og virksomhet i regionen, jf. vannforskriften § 29 siste ledd, jf. plan- og bygningsloven § 8-2.

Planer med tilhørende tiltaksprogram legger føringer for fylkesmannens arbeid i årene som kommer. Tiltaksprogrammene beskriver forslag til tiltak for planperioden. For å nå miljømålene forutsettes det at relevante myndigheter i perioden 2016 - 2021 starter arbeidet med å vurdere foreslåtte tiltak og sette i gang tiltak for å bedre miljøtilstanden.

Planene legger ikke begrensninger på myndighetenes muligheter til å iverksette undersøkelser og miljøforbedrende tiltak. Dette innebærer at selv der det ikke er foreslått tiltak for å bedre tilstanden i en vannforekomst, så har fylkesmannen likevel adgang til å pålegge undersøkelser og tiltak når det vurderes som nødvendig og det foreligger hjemmel for det i konsesjonen. Dette fremgår også av KLDs godkjenning av vannforvaltningsplanene:

"At en vannforekomst ikke har fått godkjent et høyere miljømål innebærer ikke at allerede iverksatte undersøkelser og/eller miljøforbedrende tiltak ikke skal videreføres eller at fremtidige undersøkelser og/eller miljøforbedrende tiltak ikke skal kunne pålegges på vanlig måte i medhold av lovverk eller standardvilkår. Ny kunnskap om tilstand og virkninger av igangsatte og planlagte tiltak vil bli lagt til grunn når miljømålene justeres ved rullering av planene."

Informasjon om miljøtilstand, oversikt over påvirkninger fra menneskelig aktivitet, og en oversikt over forslag til tiltak fremgår av Vann-Nett.

3. Begreper og definisjoner

Allmenne interesser: Det er særlig ideelle eller ikke-økonomiske interesser som faller inn under dette begrepet. Som eksempler på allmenne interesser kan nevnes fiskens frie gang, allmenn ferdsel, naturvern, biologisk mangfold, friluftsliv, vitenskapelig interesse, kultur- og landskapshensyn, hensyn til flom og skred m.v. Uttrykket skal ifølge forarbeidene til vannressursloven tolkes vidt. Se også *brukerinteresser*.

Avbøtende tiltak: Tiltak som retter seg mot de inngrep (påvirkning fra vannkraft) som er utført i og langs vassdraget, for å avbøte de negative effektene av disse. For eksempel fiskepassasjer, habitatforbedringer, fiskeutsettinger, reirkasser for fossefall og tilrettelegging av trekkveier for villrein. Se også *kompenserende tiltak*.

Brukerinteresser: Friluftsliv, rekreasjon, høsting, naturopplevelse, naturbasert reiseliv/turisme og reindrift. For eksempel sportsfiske, rafting, båtferdsel, bading, jakt, matauk etc.

Fiskeutsetting: Alle former for utsetting av fisk i ulike livsstadier fra rogn til gytefisk, enten fisken er naturlig produsert (flytting av villfisk) eller anleggsprodusert (utsetting av settefisk).

Fiskepassasjer: Fiske fosser og tilsvarende tiltak (celletersker, lavvannføringsrenner, omløpskanaler, åleledere) som har som formål å sikre opp- og nedvandring av fisk forbi en fysisk hindring/barriere i vassdraget.

Habitat: Området der en dyre- eller planteart oppholder seg hele eller deler av sitt liv (levested for en art).

Habitatforbedrende tiltak (habitatrestaurering): Tiltak som har som formål å restaurere eller forbedre leveområder (habitat) til organismer, først og fremst slik at områdene får tilsvarende funksjon som før det fysiske inngrepet. Eksempler i vassdrag: harving av elvebunn, utlegging av gytesubstrat og steingrupper, utgraving av gjenfylte kulper, bygging/ombygging av terskler, reetablering av kantvegetasjon, tilbakeføring og omlegging av elveløp.

Kompenserende tiltak: Uttrykket brukes om tiltak som retter seg mot alternative områder for å kompensere for ulemper av inngrepet. Eksempler: Utsetting av fisk på nærliggende områder som ikke er direkte berørt av et gitt inngrep. Omlegging av stinett (bruer, merking, sikring). Se også *avbøtende tiltak*.

Konsesjonsmyndighet: Samlebetegnelse på de organer som har myndighet til å gi konsesjon. Dette er Stortinget, regjeringen, Olje- og energidepartementet (OED), Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og fylkeskommunen.

Konsesjonær: Brukseierforening, energiselskap eller enkeltperson som er ansvarlig for regulerings- og vannkraftanlegg, inkludert drift av disse. Også ofte omtalt som regulant.

Kultivering: Alle former for tiltak som har som formål å øke eller begrense produksjonen av fisk i vassdrag. Eksempler: Utsetting/flytting av fisk, rognplanting, utfisking, fiskestengsel.

Kultiveringstiltak kan også være relevant for andre ferskvannsorganismer, som for eksempel elvemusling.

Naturfaglige undersøkelser: Undersøkelser av organismer og naturtyper i ferskvann og på land.

Naturforvaltningsvilkår: Vilkår i den enkelte konsesjon som gir miljøforvaltningen hjemmel for gi pålegg om miljøundersøkelser og tiltak.

Skjønn: Særskilt rettergangsmåte som spesielt anvendes ved avgjørelser av overveiende skjønnsmessig karakter. I denne sammenheng den rettslige prosessen som ivaretar de privatrettslige interessene i forbindelse med vassdragsreguleringer.

Vassdragskonsesjon: Tillatelse gitt av myndighetene, som er nødvendig for vannkraftutbygging, vassdragsreguleringer, vannuttak og andre større inngrep/tiltak i vassdrag dersom inngrepet/tiltaket påvirker allmenne interesser i vesentlig grad.

Vassdragsreguleringer: Anlegg eller tiltak til regulering av et vassdrags vannføring, herunder også utvidelse eller forandring av eldre reguleringsanlegg og anlegg til øking av vannføringen ved overføring av vann og pumping av vann til et høyereliggende magasin, jf. vassdragsreguleringsloven § 1. Reguleringen må i tillegg være av en viss størrelse, jf. vassdragsreguleringsloven § 2.

Vassdragstiltak: I vassdragslovgivningens forståelse (vannressursloven § 3) er dette "vassdragsanlegg og alle andre tiltak i vassdraget som etter sin art er egnet til å påvirke vannføringen, vannstanden, vassdragets leie eller strømmens retning og hastighet eller den fysiske og kjemiske vannkvaliteten på annen måte enn ved forurensning".

4. Grunnlaget for å pålegge undersøkelser og tiltak

4.1 Generelt om konsesjoner og vilkår

En vannkraftkonsesjon gis på nærmere bestemte vilkår som fremgår av selve konsesjonen. Konsesjonsvilkår legger føringer for hvordan konsesjonæren kan bygge og drive anlegget. Vilkårene settes for å avbøte tiltaket tilstrekkelig til at fordelene er større enn ulempene ved tiltaket.

Lov om vassdragsreguleringer og lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) regulerer hvilke vilkår som kan stilles for konsesjoner til vassdragsutbygging. Hvilke vilkår som er fastsatt, har endret seg gjennom tidene. Konsesjonsvilkårene varierer derfor fra konsesjon til konsesjon.

Nyere konsesjoner blir utformet med utgangspunkt i såkalte standardvilkår, som er utarbeidet i samarbeid mellom Olje- og energidepartementet (OED) og Klima- og miljødepartementet (KLD). Standardvilkårene gir myndighetene fullmakt til å pålegge undersøkelser eller tiltak, som erosjonssikring, terskelbygging og biotopjusteringer, naturfaglige undersøkelser, fiskeutsettinger, rognplanting, fiskepassasjer og habitattiltak for å opprettholde naturlig produksjon vassdraget. Hvem som har myndighet og hva myndigheten kan pålegge, fremgår av vilkårene.

Manøvreringsreglementet er en sentral del av vilkårene i en vassdragskonsesjon, og bestemmer hvordan reguleringen skal håndteres for å avbøte skader og ulemper.

I manøvreringsreglementet fastsettes det hvor mye vann som minimum skal slippes forbi et gitt punkt i vassdraget til ulike tidspunkt (minstevannføring), samt eventuelle restriksjoner i tapping/fylling av magasiner innenfor laveste (LRV) og høyeste (HRV) regulerte vannstand (magasinrestriksjoner). Manøvreringsreglementet fastsettes på grunnlag av en vurdering av miljø, flom og sikkerhet, fiske og estetikk.

Et manøvreringsreglement er miljømessig viktig fordi det setter rammer for de økologiske forholdene i de regulerte delene av vassdraget. Manøvreringsreglementet er i tillegg viktig for konsesjonær siden det fastlegger den vannmengden som kan brukes til energiproduksjon og dermed legger premisset for økonomien i et reguleringsprosjekt. Manøvreringsreglementet fastsettes av konsesjonsmyndigheten.

4.2 Fylkesmannens myndighet til å pålegge undersøkelser og tiltak

Myndigheten til å pålegge undersøkelser og tiltak ble delegert fra Miljøverndepartementet til fylkesmannen i brev 22.12.2005, og trådte i kraft 1.1.2006.

Delegeringen omfatter følgende myndighet:

- Pålegg om naturfaglige undersøkelser (unntatt for anadrom laksefisk)
- Pålegg om fiskekultiveringstiltak for innlandsfisk i form av habitatforbedrende tiltak, fiskeutsettinger og etablering av kultiveringsanlegg
- Pålegg om undersøkelser og kompensierende tiltak knyttet til plante- og dyreliv, samt friluftsliv
- Myndighet knyttet til bestemmelser om fond eller årlige tilskudd til opphjelp av fisk, vilt og friluftsliv
- Myndighet knyttet til øvrige bestemmelser bortsett fra bestemmelser som knytter seg til anadrome laksefisk

Oppsummert har fylkesmannen myndighet til å pålegge naturfaglige undersøkelser og tiltak, herunder undersøkelser og tiltak rettet mot innlandsfisk, plante- og dyreliv samt friluftsliv. Fylkesmannens myndighet gjelder imidlertid ikke anadrom laksefisk (laks, sjørøret og sjørøye), der myndigheten er lagt til Miljødirektoratet.

Ved konsesjoner som berører flere fylker, skal de involverte fylkesmenn komme til enighet om hvilket embete som skal ha hovedansvaret. Pålegg kan deretter utformes i forståelse med de andre berørte fylkene. Miljødirektoratet avgjør ansvarsdelingen dersom det oppstår uenighet.

Et pålegg må være hjemlet i konsesjonens vilkår. Det betyr at det må foreligge et rettslig grunnlag i konsesjonsvilkårene som gir fylkesmannen adgang til å pålegge undersøkelser eller tiltak. Pålegg må dessuten være relevante i forhold til reguleringen.

Konsesjonsvilkårene har utviklet seg over tid, og vil derfor variere noe fra konsesjon til konsesjon. De fleste vilkårene er imidlertid formulert som fullmaktsvilkår, dvs. vilkår som gir myndighetene adgang, men ingen plikt, til å pålegge undersøkelser og tiltak etter en nærmere faglig vurdering.

4.3 Forholdet til andre myndigheter

Formuleringer i konsesjonsvilkårene gjør at det ikke alltid er like klart hvilken myndighet som ligger til henholdsvis Miljødirektoratet, fylkesmannen og NVE. I noen tilfeller kan det være delvis overlapp i myndighet, og dermed være behov for å se hjemlene som ligger i konsesjonsvilkårene i sammenheng. Her vil det være nødvendig med dialog og eventuelt samarbeid mellom myndighetene.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer de fysiske forholdene i elveløp til NVE. Det samme gjelder for hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt. Standardvilkårenes post om "terskler m.v." ligger også til NVE. Det er NVE som har fulgt opp landskapsmessige hensyn i forbindelse med vannkraftanlegg, slik som for eksempel bygging av terskler av hensyn til landskapsopplevelse.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har myndighet må fylkesmannen ta kontakt med Miljødirektoratet og/eller NVE for å avklare hvem som er rette myndighet, og hvordan forholdet eventuelt bør følges opp.

I enkelte tilfeller vil det også være aktuelt å samarbeide med NVE om å planlegge gjennomføring av tiltak, der både NVE og fylkesmannen har myndighet. Det kan gjøres ved utarbeidelse av tiltaksplaner, noe som er blitt mer vanlig i den senere tid. Mer om bruk av tiltaksplaner i punkt 6.

4.4 Avtaler med konsesjonær

Der det ikke foreligger hjemmel i konsesjon til å pålegge undersøkelser og tiltak, kan fylkesmannen ta initiativ overfor konsesjonæren for å få til en avtale om undersøkelser og/eller tiltak som helt eller delvis kan bekostes av konsesjonæren.

Tilsvarende kan konsesjonæren ta initiativ til undersøkelser og tiltak for å avdekke og dempe skader/ulempes av sine inngrep i vassdraget. Slike initiativ bør tas i dialog med fylkesmannen og må, avhengig av tiltakets karakter, avklares med NVE i forhold til vannressurslovens bestemmelser.

4.5 Skjønn

Rent private interesser (grunneierinteresser) reguleres ikke av vilkår. Disse avgjøres gjennom direkte avtaler mellom de berørte partene og konsesjonær eller gjennom skjønn. Private interesser som har fått sine erstatninger gjennom privatrettslig skjønn, skal derfor ikke involveres ved oppfølging av konsesjonsvilkår.

Skjønnretten kan stille vilkår i forbindelse med avståelse av eiendom og rettigheter. Myndigheten til å gi pålegg begrenses ikke av skjønnsrettens avgjørelser eller av andre avtaler mellom konsesjonær og rettighetshavere. Forvaltningen er ikke part i skjønnet, og dermed ikke bundet av det skjønnsretten kommer fram til.

4.6 Begrensninger ved tiltaksskjønn

I enkelte spesielle situasjoner kan det være holdt tiltaksskjønn. Dette er skjønn som ikke fastsetter erstatning på vanlig måte, men hvor retten fastsetter konkrete tiltak som skal settes i verk for å avhjelpe skade som måtte være oppstått. Det kan for eksempel være miljøtiltak knyttet til endret vannføring (myke overganger etc.). Konklusjonen i et slikt tiltaksskjønn kan være at det årlig skal settes ut en viss mengde fisk. Utsetting fastsatt ved skjønn kan ikke endres av påleggsmyndigheten. Dersom man i en slik situasjon også har vanlige konsesjonsvilkår som gir anledning til pålegg om utsetting av fisk ut over det som er fastsatt i skjønnet, må man ved avgjørelsen av påleggets størrelse ta hensyn til det som er fastsatt av retten. Vi gjør for øvrig oppmerksom på at utsetting av fisk krever tillatelse fra miljømyndighetene også når den er fastsatt ved skjønn.

5. Rutiner og saksgang ved utarbeidelse og endring av pålegg

5.1 Identifisering av hjemmel

For å kunne pålegge undersøkelser og tiltak må det foreligge hjemmel for det i den eller de konsesjonen(e) som påvirker vassdraget.

Konsesjoner finnes ved å søke i NVEs konsesjonsdatabase, eller i arkivet til NVE, Miljødirektoratet eller Fylkesmannen. Merk at noen konsesjoner ikke er lett tilgjengelig eller lette å identifisere i konsesjonsdatabasen. Det kan også være flere konsesjoner knyttet til en utbygging/et vassdrag.

Det er naturforvaltningsvilkårene i de aktuelle konsesjonene som legger rammen for hva som kan pålegges.

Om det kan gis pålegg og hva som konkret kan pålegges må utledes på bakgrunn av en fortolkning av den konkrete hjemmelen i lys av selve konsesjonen, og eventuelle bakgrunnsdokumenter (St.prp., NVEs bakgrunnsdokument og annen dokumentasjon knyttet til reguleringen og oppfølgingen av denne) som kan kaste lys på hvilke reguleringseffekter vilkårene i konsesjonen tar sikte på å avbøte.

I henhold til alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper må det også foreligge en sannsynlig årsakssammenheng mellom reguleringen og de reguleringseffektene konsesjonæren blir pålagt å avbøte ved tiltak. Dette kan klargjøres gjennom undersøkelser som identifiserer de viktigste konsekvensene reguleringen har påført økosystemet. I tillegg må det være rimelighet i påleggene, og utgiftene som pålegget representerer må stå i rimelig forhold til hva en forventer å oppnå med tiltaket.

5.2 Identifisering av influensområdet for reguleringen

Det er viktig å skaffe seg en oversikt over reguleringens influensområde.

I tillegg er det viktig å skaffe seg en oversikt over virkning på fisk og øvrig naturmangfold (for eksempel ål, elvemusling, og naturtyper som fossesprøytsoner og elvedelta), friluftsliv og annen bruk av vassdraget, samt vannføring før og etter regulering.

Informasjon om reguleringens influensområde og virkningen på vannmiljø er tilgjengelig i flere kartdatabaser:

- [NVE Atlas](#)
- [Vann-Nett](#)
- [Naturbase](#)

- [Artsdatabanken](#)
- [Vassdragsatlas](#)

5.3 Innhenting av eksisterende kunnskap

Før det pålegges konsesjonæren å gjennomføre undersøkelser eller tiltak skal eksisterende kunnskap innhentes og vurderes. I mange tilfeller er det allerede foretatt undersøkelser og/eller tiltak en eller flere ganger tilbake i tid.

I den forbindelse er det hensiktsmessig på forhånd å samle inn og sammenstille allerede tilgjengelig informasjon/kunnskap, og be konsesjonær om å supplere denne.

Med eksisterende kunnskap menes:

- Resultater fra eventuelle tidligere gjennomførte (pålagte og frivillige) undersøkelser i vassdraget, herunder undersøkelser som konsesjonær, elveeierlag, jakt- og fiskelag eller grunneierlag har utført.
- Informasjon som fremkommer av konsekvensutredninger.
- Resultater av eventuell annen overvåking i vassdraget.
- Informasjon om vurderinger foretatt i forbindelse med karakterisering og vurdering av miljøtilstand (klassifisering) av vannforekomster i vassdraget forut for utarbeidelsen av de regionale vannforvaltningsplanene.
- Hvilke miljømål myndighetene har planlagt å nå i vassdraget, jf. de regionale vannforvaltningsplanene.

Det bør minimum innhentes relevant informasjon om de påvirkede vannforekomstene fra:

- Vann-Nett
- Regional vannforvaltningsplan og tiltaksprogram for den berørte regionen
- Vannmiljø
- Register for undersøkelser og tiltak i regulerte vassdrag
- Pågående basisovervåking
- Naturbase
- Driftsplaner
- Miljøvedtaksregisteret (utsetting av fisk)

Når fylkesmannen har innhentet eksisterende kunnskap skal det foretas en oppsummering og vurdering av funnene for å få oversikt over;

- Om det foreligger tilstrekkelig kunnskap, og i hvilken grad det er behov for ny kunnskap for å kunne vurdere behov for tiltak.
- Geografisk avgrensning av reguleringens virkninger, dvs. relevant tiltaksområde.
- Om det er sannsynlig at reguleringen påvirker aktuelle miljøverdier negativt.

Her vil et samarbeid med NVE være hensiktsmessig da NVEs regionkontorer arbeider mot de samme målsetningene nedfelt i de regionale vannforvaltningsplanene.

Denne oversikten vil gi fylkesmannen et godt grunnlag til å vurdere dagens miljøtilstand, eventuelle behov for å pålegge ytterligere undersøkelser og aktuelle tiltak.

5.4 Kontakt med konsesjonær

Fylkesmannen må ta initiativ til dialog/møte med konsesjonær før det sendes varsel om pålegg. Dette for å informere om bakgrunnen for at fylkesmannen vurderer å pålegge undersøkelser og/eller tiltak, hvordan dette er tenkt gjennomført, og for å innhente synspunkter og kommentarer til planene. Konsesjonæren har som regel relevante opplysninger om reguleringen, vannføringsdata etc. Gjennom god dialog i forkant kan det også i stor grad avgrenses hva som er hensiktsmessige og treffsikre løsninger. Det kan i tillegg være nødvendig å involvere NVE og Miljødirektoratet, og å holde koordinator/prosjektleder for det aktuelle vannområdet orientert.

Ofte vil det være fornuftig med en befaring med konsesjonær og berørte lokale lag, foreninger m.m.

5.5 Varsel om pålegg

Når man etter en faglig vurdering kommer fram til at det er behov for å pålegge undersøkelser eller tiltak, skal konsesjonæren varsles før vedtak fattes og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, jf. forvaltningsloven § 16. Av praktiske hensyn anbefales det at konsesjonæren gis minimum tre ukers frist for å komme med sine merknader til varselet.

Kopi av varsel sendes til kommunen(e), fylkeskommunen, vannområdekoordinatoren, frivillige lag/foreninger (elve-/grunneierlag, jakt- og fiskelag m.m.), NVE og Miljødirektoratet. Dersom varselet pålegg vil berøre mange grunneiere og/eller representanter for allmenne interesser, kan det være hensiktsmessig å kunngjøre varselet.

Et varsel om pålegg skal inneholde følgende informasjon:

1. Saksfremstilling

Saksfremstillingen skal inneholde en kort beskrivelse av:

- Vassdraget, viktige arter/bestander (elvemusling, storørret, røye, harr, fossefall etc.), bestandenes status og annen kjent og aktuell kunnskap.
- Aktuell vassdragsregulering og konsesjon, kunnskap om påvirkninger, kunnskap om antatte påvirkninger, status for eventuelle tidligere undersøkelser, kunnskap om eventuelle gjennomførte tiltak og virkningene av disse.

2. Hjemmelsgrunnlag

Det skal vises til aktuell(e) konsesjon(er) og den eller de bestemmelse som er hjemmel for det planlagte vedtaket.

3. Fylkesmannens vurdering

Varslede undersøkelser og tiltak skal være innenfor det det er hjemmel for i konsesjonen. Der dette er uklart bør det kort fremgå hvordan fylkesmannen har vurdert hjemmelen.

Pålegget skal begrunnes:

I varselet skal det fremgå hva som er formålet med undersøkelsen eller tiltaket, samt omfang og varighet/frist for utførelse. Referer til aktuell faglig kunnskap, rapporter fra tidligere undersøkelser og tiltak etc.

I varsel om pålegg skal det framgå hvilke faglige vurderinger som ligger til grunn. Der det foreligger resultater fra tidligere gjennomførte undersøkelser eller tiltak, bør disse evalueres. Eventuelle referanser kan oppgis som fotnote slik at det er lett å finne tilbake til rapporter og litteratur.

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene for offentlig beslutningstaking i §§ 8- 12, legges til grunn som retningslinjer i vedtaket, i den grad de er relevante for den konkrete saken. For mer informasjon se Klima- og miljødepartementets veileder til [naturmangfoldloven kapittel II](#).

Videre må det gjøres en vurdering av om undersøkelsen eller tiltaket er relevant i forhold til reguleringspåvirkningen, og om tiltaket er rimelig (jf. kost/nytte) i forhold til reguleringen. Dersom det er opplagt at undersøkelser og tiltak er både relevant og rimelig å pålegge, kan vurderingene her gjøres kort.

Der det i tillegg er behov for å få gjennomført undersøkelser og/eller tiltak som det ikke er hjemmel for i konsesjonen, kan konsesjonær oppfordres til å ta initiativ til frivillige undersøkelser og/eller tiltak.

I varsel om utsettingspålegg skal det alltid være med en kravspesifikasjon. Kravspesifikasjonen skal spesifisere både art og stamme, mengde, livsstadium og eventuelt når og hvor fisken skal settes ut. Det må også stilles krav til hvor fisken kan produseres, for eksempel innenfor gjeldende kultiveringssone. Når det gjelder naturvitenskapelige undersøkelser bør det spesifiseres krav til innhold i og utførelse av undersøkelsen, med mindre det er snakk om såpass enkle undersøkelser at dette gir seg selv. Det bør henvises til etablerte standarder der disse finnes.

Det er konsesjonæren som har ansvar for å lage et opplegg som tilfredsstillende kravene i pålegget.

Forslag til mal for varsel om pålegg fremgår av vedlegg 1.

5.6 Vedtak om pålegg

Dersom det ikke kommer begrunnede merknader til varselet innen utløpet av fristen, kan fylkesmannen utarbeide vedtak om pålegg direkte.

I de tilfellene der man mottar merknader, skal det tas stilling til disse. Behandling av innkomne merknader må framgå av vedtaket om pålegg, i fylkesmannens vurdering.

Dersom fylkesmannen som følge av merknadene beslutter å endre pålegget, må fylkesmannen vurdere om endringen er av en slik karakter at konsesjonær bør orienteres om dette før det fattes vedtak. Det vil særlig være aktuelt der det er endring til ugunst for konsesjonær.

For øvrig vil vedtak om pålegg inneholde de samme punktene som omhandlet i varselet. Pålegget kan imidlertid utformes i en tekstmessig kortere form der det vises til mer utfyllende forklaringer og begrunnelser i varselet.

Konsesjonæren har ansvar for at de som skal gjennomføre undersøkelser og tiltak har relevant og tilstrekkelig kompetanse innen fiske- og ferskvannøkologi, effekter av vassdragsinngrep på

ferskvannøkosystemene og tiltak for å fjerne eller redusere negative effekter av reguleringsinngrep.

Før undersøkelser eller tiltak starter, skal konsesjonæren legge fram forslag til undersøkelsesprogram eller tiltaksplan for fylkesmannen innenfor en nærmere fastsatt frist. Dersom det er nødvendig bør fylkesmannen gå i dialog med konsesjonæren og gi nødvendige råd og innspill.

I vedtak om pålegg skal det i tillegg opplyses om klageadgang, og at fristen for å klage er tre uker etter at konsesjonæren har mottatt pålegget, jf. forvaltningsloven § 29. Det skal også opplyses om at klagen skal sendes til fylkesmannen for saksforberedelse. Det er Miljødirektoratet som tar endelig avgjørelse i klagebehandlingen om FM ikke har gitt klageren medhold.

Kopi av vedtaket sendes til kommunen(e), fylkeskommunen, vannområdekoordinatoren, elve-/grunneierlag, jakt- og fiskelag, NVE og Miljødirektoratet.

Forslag til mal for vedtak om pålegg fremgår av vedlegg 2.

5.7 Klage på pålegg

Fylkesmannen er saksforberedende organ i klagesaker, jf. forvaltningsloven § 33. Det betyr at fylkesmannen skal foreta de undersøkelser klagen gir grunn til, og vurdere de forholdene som klager påberoper seg.

Fylkesmannen kan oppheve eller endre vedtaket dersom en finner klagen begrunnet. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal fylkesmannen avvise saken, jf. forvaltningsloven § 31.

Når noen regnes som motpart i saken skal fylkesmannen varsle vedkommende snarest mulig med frist for å gi uttalelse. Den eller de som har vært part(er) ved førsteinstansbehandlingen og som har motstående interesser i forhold til klageren, skal varsles. Der det er usikkert om i hvilken grad andre parter har motstående interesser, taler gode grunner for at alle berørte i saken varsles om klagen og får mulighet til å uttale seg.

Kommer det inn merknader skal disse sendes til uttalelse til den/de som har klaget. Frist for å uttale seg bør settes til tre uker.

Dersom Fylkesmannen opprettholder sitt vedtak, sendes saken med en faglig begrunnet vurdering til Miljødirektoratet, som avgjør klagen. Grunnlagsmaterialet og øvrige dokumenter i saken skal følge oversendelsen til Miljødirektoratet.

5.8 Oppfølging av pålegg

Konsesjonæren har plikt å gjennomføre rettsgyldige pålegg.

Fylkesmannen har ansvar for å følge opp at konsesjonær gjennomfører pålegget og rapporterer innen fristen.

Ved gjennomføring av tiltak kan fylkesmannen foreta en befaringsgjerning, gjerne i forbindelse med møte om oppfølging av pålegg, for å verifisere at tiltaket er gjennomført i henhold til pålegget. Om det er behov for en befaringsgjerning må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Ved pålagt fiskeutsetting skal konsesjonæren varsle fylkesmannen om utsettingssted og utsettingstidspunkt senest tre uker før utsetting. Oppfølgingen kan skje gjennom de meldingsrutiner (f.eks. skjema) konsesjonæren er pålagt eller på annen måte etter avtale med fylkesmannen.

5.9 Registrering av informasjon om pålagte undersøkelser og tiltak

Alle pålegg skal fortløpende registreres og oppdateres i [Register for undersøkelser og tiltak i regulerte vassdrag](#). Dette er miljøforvaltningens register/database over pålegg gitt med hjemmel i vassdragskonsesjoner samt andre reguleringsrelevante undersøkelser og tiltak utført på annet avtalegrunnlag. Alle saksdokumenter og relevante rapporter (også eldre) som er knyttet til pålegget eller andre avtaler, og oppfølgingen av dette, bør legges inn. Systemet er også tilrettelagt for kobling mot Vann-Nett, dvs. at berørte vannforekomster må angis.

Konsesjonæren skal sørge for at resultater fra pålagte undersøkelser i vassdrag registreres i [Vannmiljø](#). Vannmiljø er Miljødirektoratets database. Dataene vil utgjøre et viktig grunnlag for ny/oppdatert klassifisering av de berørte vannforekomstene i Vann-Nett. For mer informasjon om dataregistrering og importskjema vises det til egne [vannmiljøkoder for import av data](#).

Fylkesmannen må også registrere pålegg om tiltak i [Vann-Nett Saksbehandler](#). Vann-Nett er Miljødirektoratet og NVEs database med informasjon om vann i Norge (påvirkninger, tilstand, tiltak), og er det sentrale verktøyet i arbeidet med å nå målene om god økologisk og kjemisk tilsand etter vannforskriften. Sektormyndighetene har ansvar for å ta stilling til, og oppdatere informasjonen om foreslåtte tiltak i Vann-Nett innenfor sitt myndighetsområde.

Følgende informasjon skal legges inn i Vann-Nett:

- Status for tiltak som er foreslått i tiltaksprogrammet til de regionale vannforvaltningsplanene (startet, utført, evt. avvist med begrunnelse).
- Nye/alternative tiltak som ikke har vært foreslått i tiltaksprogrammene til de regionale vannforvaltningsplanene.

6. Bruk av standardiserte pålegg og tiltaksplaner

6.1 Standardiserte pålegg

I vassdrag der kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt eller fraværende vil det være aktuelt å starte med å innhente grunnleggende informasjon om tilstanden i vassdraget. Pålegget må være relatert til virkningen av reguleringen, og begrunnes ut i fra dette.

Et slikt pålegg kan inneholde:

- **Undersøkelser:** Ungfiskundersøkelser, fysisk habitatkartlegging, vandringshindre, flaskehalsanalyse (i elv), eller prøvafiske og kartlegging av gytelokaliteter (i/rundt magasin). I tillegg bør det utredes hvorvidt særlig viktige vassdragsrelaterte arter kan være vesentlig vannkraftpåvirket (eks. elvemusling, ål, fossefall m.v.).
- **Tiltak:** Utarbeide forslag til tiltak/tiltaksplan. Gjennomføre relevante avbøtende tiltak, med særlig fokus på å erstatte fiskeutsettinger.
- **Evaluerings;** Effektkontroll - måloppnåelse; Evaluering av gjennomførte tiltak i forhold til miljømål.

Denne typen standardisering av pålegg vil være mest aktuelt for fisk og andre vassdragsrelaterte arter.

Standardiserte pålegg vil skape større forutsigbarhet for konsesjonær, i tillegg til at konsesjonæren gis større handlingsrom til å utarbeide forslag til hvordan undersøkelser og tiltak kan gjennomføres. Det vil fortsatt være viktig med god kommunikasjon mellom miljøforvaltningen og konsesjonær for å sikre et tilfredsstillende opplegg for tilstrekkelige og relevante undersøkelser, samt en akseptabel tiltaksplan.

Forslag til standardisert pålegg ved oppstart av undersøkelser og tiltak fremgår av vedlegg 3.

6.2 Tiltaksplaner

I den senere tid er det blitt mer vanlig at konsesjonæren eller lokale organisasjoner tar initiativ til å utarbeide helhetlige tiltaksplaner for deler av vassdraget. Ofte vil slike planer omfatte undersøkelser og tiltak som både fylkesmannen og/eller Miljødirektoratet og NVE har myndighet til å pålegge, og det er derfor viktig med god kommunikasjon og samarbeid i forbindelse med utarbeiding av varsel om påleggsundersøkelser og gjennomføring av tiltak. Det er også viktig at fylkesmannen tar initiativ til dialog/møte med konsesjonær før det sendes varsel om pålegg. Dette vil også bidra til mer forutsigbarhet for konsesjonæren.

Dersom kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt, må tilstanden vurderes og flaskehalsen identifiseres, før tiltaksplan eventuelt utarbeides. Her kan det være aktuelt å bruke mal for

standardisert pålegg. Dersom eksisterende kunnskap er tilstrekkelig, kan en tiltaksplan utarbeides direkte.

En god tiltaksplan bør omfatte alle potensielle tiltak med kostnadsberegninger, for å kunne sikre en best mulig helhetlig vurdering.

Tiltaksplan med forslag til tiltak som hører inn under NVEs myndighetsområde, sendes NVEs miljøtilsyn for vurdering og godkjenning. Fylkesmannen kan gjennom sitt pålegg stille nærmere vilkår om gjennomføring av tiltakene, samt stille krav om at det skal gjennomføres en evaluering, på nærmere bestemte vilkår.

Før eventuelle tiltak gjennomføres må konsesjonær innhente nødvendige tillatelser fra grunneiere/rettighetshavere, eller andre relevante myndigheter.

7. Om undersøkelser

Som bakgrunn for pålegg om undersøkelser må eksisterende tilgjengelig informasjon framskaffes. Aktuelle kilder er konsekvensutredninger og tidligere undersøkelser i vassdraget, forskning, kartlegging av biologisk mangfold i kommunene mv.

Håndbøker, rapporter og veiledere som beskriver metoder for å vurdere reguleringspåvirkning, og identifisering av flaskehals for produksjon og vandring utgjør viktige informasjonskilder. Typiske flaskehals kan være gyte- og oppvekstområder, vandringshindre/barrierer, vanddekt areal, gassovertmetning og temperatur. Her er leveranser fra forskningssentrene [CEDREN](#)¹ (Miljødesignhåndboka, Miljøvirkninger av effektkjøring, SafePass) og [HydroCen](#)² sentrale. NVEs [rapportserie om miljøbasert vannføring](#) gir også mye nyttig informasjon.

7.1 Mål og omfang av undersøkelser

Undersøkelser skal rettes mot arter, naturtyper eller friluftslivsverdier som kan være skadelidende i forbindelse med reguleringen. Omfanget av undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyresamfunn, samt utøvelse av friluftsliv, må være direkte knyttet til de spørsmålene som ønskes besvart og mot områder som direkte eller indirekte er berørt av kraftutbygginga.

I regulerte vassdrag der det er utført forundersøkelser av noe omfang, bør man påse at etterundersøkelsene gjennomføres på en slik måte at de gir sammenlignbare resultater. Omfanget av undersøkelsene må vurderes konkret i henhold til utbyggingens størrelse og påvirkning, og stå i rimelig forhold til dette. Omfanget må også vurderes i lys av hvilke miljøverdier som er påvirket av reguleringen.

7.2 Når er det aktuelt med undersøkelser?

Undersøkelser hjemlet i konsesjonsvilkår kan f.eks. være aktuelt i følgende tilfeller:

- For å vurdere tilstand og kartlegge eventuelle begrensninger for biologisk produksjon. Undersøkelsene bør som et minimum omfatte ungfiskundersøkelser, kartlegging av fysisk habitat og vandringshindre på elvestrekninger, samt prøvefiske og kartlegging av gytelokaliteter i magasiner. Dersom det foreligger forundersøkelser før utbyggingen, bør dagens tilstand vurderes opp mot førtilstand.
- Som faglig grunnlag for å pålegge tiltak. I denne forbindelse kan det være hensiktsmessig å utarbeide en tiltaksplan, avhengig av det reguleringspåvirkede områdets størrelse.
- For å evaluere gjennomførte tiltak. Undersøkelsen skal brukes til å dokumentere om tiltaket fungerer etter hensikten, og som grunnlag for å vurdere behov for ytterligere tiltak. Ved fiskeutsetting bør evalueringsundersøkelser gjennomføres med frekvens på 5-10 år.

---

¹ Centre for Environmental Design of Renewable Energy

² Norwegian Research Centre for Hydropower Technology

8. Om tiltak

Det er opp gjennom årene utført en rekke tiltak for å redusere negative effekter som følge av vassdragsregulering og andre inngrep i vassdrag. Tradisjonelt har effekter på laksefisk (laks, sjørørret, sjørøye, ørret og harr) vært i fokus, med utsetting av fisk som hovedtiltak. I senere år har også andre ferskvannslevende organismer i større grad vært med i vurderingene, og det er bl.a. blitt mer fokus på bevaring/bedring av leveområder til truede eller sjeldne arter slik som for eksempel ål.

8.1 Habitatforbedrende tiltak

Skader på fisk og andre ferskvannslevende organismer skal avbøtes ved hjelp av habitattiltak der forholdene ligger til rette for det, og hjemmelsgrunnlaget åpner for det. Eksempler på slike tiltak er bedring av gyte- og oppvekstområder, utlegging av gytegrus, graving av kulper og bedring av skjulmuligheter.

Et sentralt mål er å bedre den naturlige rekrutteringen hos berørte fiskebestander, slik at fiskeutsettinger kan reduseres eller stoppes. Det bør derfor tas sikte på å styrke det naturlige produksjonsgrunnlaget i vassdraget, og prioritere habitatrestaurering fremfor fiskeutsettinger så langt det er mulig. Merk at slike tiltak vil kunne kreve tillatelse også etter vannressursloven, og at enkelte større tiltak vil kunne falle inn under NVEs myndighetsområde. Standardvilkåret som omhandler biotopjusteringer ("Terskler m.v.") ligger eksempelvis til NVE. Det er derfor viktig med et tett samarbeid mellom fylkesmannen og NVE.

Det foreligger flere nyttige håndbøker, rapporter og veiledere som beskriver aktuelle habitattiltak rettet mot gitte reguleringspåvirkninger:

- Her har spesielt temaprojekter i forskningscenteret CEDREN bidratt med ny kunnskap. Sentralt er "[Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag](#)"³, som beskriver tiltak for forbedring av habitat og endringer i vannføring tilpasset laksens behov gjennom året. Håndboka har overføringsverdi også for andre fiskearter, som ørret.
- Det er også under utarbeidelse en ny håndbok om *tiltak for bedre fysisk vannmiljø - god praksis ved miljøforbedrende tiltak i vassdrag*, som ferdigstilles i 2017 (Uni Research Miljø).
- I NVEs vassdragshåndbok er det et eget kapittel om biotopjusteringer, herunder buner og steinutlegging, ulike terskeltyper og vegetasjonsfremmende tiltak. [NVEs rapportserie om miljøbasert vannføring gir også mye nyttig informasjon.](#)

8.2 Fiskepassasjer

Det er en viktig målsetning i regulerte vassdrag å iverksette tiltak for å opprettholde eller gjenskape mest mulig naturlige vandrings- og spredningsforhold for alle relevante fiskearter.

---

³ Forseth, T. & Harby, A. (red.) 2013. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag. - NINA Temahefte 52.

For å oppnå livskraftige vassdrag, må det sikres tilgang til egnede gyte- og oppvekstområder for nøkkelarter.

Aktuelle løsninger for fiskepassasjer er omhandlet i flere FoU-prosjekter og publikasjoner fra inn- og utland, og kunnskapen er i dag generelt sett god (se aktuell litteratur i kap. 9). I de senere årene har det også vært økt fokus på løsninger for å sikre nedvandring av fisk forbi kraftverksinntak.

Følgende typer av fiskepassasjer kan være aktuelle i Norge:

- Fisketrapp (spaltetrapp, klassisk kulpetrapp mv.)
- Åleleder, rampe (installasjon som sikrer at mindre strømssterk fisk som ål, niøyer o.l. kan passere fysiske barrierer)
- Omløpskanal (naturlignende sideløp med lavere helning enn hovedelva)

I tillegg kan terskeljusteringer, bygging av celleterskler og etablering av lavvannføringsrenner ("elv i elv") være aktuelle tiltak for bedring av vandringsforholdene. Slike løsninger vil ofte også være relativt enkle og mindre kostbare å få gjennomført.

Fiskepassasjer må som regel kombineres med fiskeavledere (gitter, lys, strøm o.l.) og/eller lokkestrømmer, for å sikre at vandrende fisk ikke havner inn i turbinene, eller blir stående og stange i utløpskanalen fra kraftverket. Samarbeid med NVE er helt sentralt her.

Ettersyn og vedlikehold er viktig for å sikre at fiskepassasjer fungerer som tiltenkt. Det er konsesjonærens ansvar å sørge for jevnlig vedlikehold av pålagte fiskepassasjer, herunder rydding av drivved og tilstoppinger. Fylkesmannen bør følge opp dette, eksempelvis gjennom stikkkontroller.

[SafePass](#) er et prosjekt startet av CEDREN, som arbeider med å optimalisere løsninger for opp- og nedvandring av fisk forbi kraftverk for norske forhold. Prosjektet pågår fortsatt, og vil bli oppsummert med råd til forvaltningen når det avsluttes.

Erfaringer med utbedring av vandringshinder kan også hentes fra andre sektorer, eksempelvis har Statens vegvesen utbedret en rekke kulverter og stikkrenner som utgjorde vandringshindre for fisk⁴.

8.3 Fiskeutsetting

Tiltak i form av utsettinger av fisk har utgjort hovedtyngden av pålegg i regulerte vassdrag. I dag er det betydelig mer fokus på å styrke det naturlige produksjonsgrunnlaget i påvirkede vassdrag, framfor fiskeutsettinger som kompensasjon for tapt/reduert fiskeproduksjon. Der man kan oppnå et høstbart overskudd med vannførings- og habitattiltak, skal fiskeutsettinger opphøre eller reduseres.

Dette samsvarer med [Miljødirektoratets retningslinjer for utsetting av anadrom fisk](#)⁵, hvor følgende grunnleggende anbefaling også er relevant mht. fiskeutsettinger i innlandet:

---

⁴ Statens vegvesens rapporter Nr. 459. [Frie fiskeveger - utbedring av vandringshinder for fisk.](#)

⁵ Veileder M186-2014. Retningslinjer for utsetting av anadrom fisk.

"Store konsesjonspålagte utsettinger i regulerte vassdrag bør underlegges en grundig evaluering og om mulig erstattes av andre tiltak som bedrer de naturlige produksjonsforholdene."

Utsetting av fisk bør altså ikke være kompensasjon for at forholdene ikke er lagt til rette for naturlig produksjon. I vassdrag med varig redusert reproduksjon som følge av irreversible negative påvirkninger, kan imidlertid utsettinger for å kompensere for tapt fiskeproduksjon være av permanent karakter. Dette kan for eksempel gjøre seg gjeldende i reguleringsmagasiner hvor tidligere gytelokaliteter er tapt, og hvor det ikke finnes potensielle erstatningslokaliteter. Det bør samtidig tas i betraktning at næringsgrunnet som oftest er redusert i reguleringsmagasiner, spesielt der vannstandsvariasjonen er stor, og utsettingsomfanget må derfor vurderes i forhold til dette.

Den gjeldende fylkesvise kultiveringsplanen skal legges til grunn for valg av utsettingsmateriale og produksjonssted. Ved mangel på oppdatert kultiveringsplan, må fylkesmannen vurdere om det i hvert enkelt tilfelle finnes en stedegen stamme som kan brukes til utsetting, basert på følgende retningslinjer:

- I vann hvor det har vært en selvreproduserende bestand som er utdødd, skal eventuelle utsettinger foretas med fisk fra ett eller noen få nærliggende vann med lignende naturforhold som det vannet hvor utsettingene skal foregå.
- I vann som har blitt kultivert med fisk med opprinnelse fra andre vann og vassdrag skal det heretter så langt som mulig benyttes fisk fra samme vann eller vassdrag hvor kultiveringen foregår. Hvis dette ikke er mulig, skal stamfisk hentes fra et område innen samme kultiveringssone.

Utsetting av fisk kan potensielt gi flere positive effekter, og samtidig være med på å ta vare på det biologiske mangfoldet, men kan ved feil praksis også føre til tap av genetisk variasjon og egenart av bestanden.

For å unngå negative effekter bør kultiveringspraksisen så langt det er mulig ta hensyn til bevaringsbiologiske prinsipper. Det henvises i denne forbindelse til NINAs rapport om [utsetting av fisk for å ivareta genetisk variasjon og integritet](#)⁶, som gir råd om praktisk kultivering, utvalg av stamfisk, valg av livsstadium mv. Generelt bør man søke å benytte tidligst faglig forsvarlige livsstadium som utsettingsmateriale.

Konsesjonæren kan ikke pålegges å bygge et eget kultiveringsanlegg dersom dette ikke er spesifisert i konsesjonsvilkårene.

Ved tvil om gjeldende prinsipper skal Miljødirektoratet kontaktes for avklaring.

8.4 Plante- og dyresamfunn

I nyere utbygginger er det tatt spesielle hensyn til virkning på nærmere angitte arter og/eller naturtyper ved utforming av konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement. Spesielle effekter på

---

⁶ Karlsson, S., Bjørn, B., Holthe, E., Lo, H. & Ugedal, O. 2016. Veileder for utsetting av fisk for å ivareta genetisk variasjon og integritet - NINA Rapport 1269. 25 s.

plante- og dyresamfunn eller sjeldne naturtyper skal utredes i konsekvensutredningen før en konsesjonstillatelse blir gitt, og bør følges opp med undersøkelser i etterkant av utbyggingen.

Dersom reguleringen har hatt negativ effekt på plante- og dyresamfunn, kan fylkesmannen pålegge avbøtende tiltak, som for eksempel utplassering av reirkasser for fossefall, flytting av elvemusling, skjerming av trekkveier/flyttleier for villrein og tamrein, vegetasjonsfremmende tiltak mv.

Hjemmel for å gi pålegg knyttet til plante- og dyresamfunn er som regel ikke tatt inn i eldre vassdragskonsesjoner. Det betyr at dersom det er behov for å gjennomføre tiltak så må det avtales med konsesjonæren. I slike tilfeller vil det imidlertid ofte være begrenset kunnskap om førtilstanden.

8.5 Friluftsliv og brukerinteresser

Gamle konsesjoner har sjelden vilkår knyttet til friluftsliv. I dag er hensynet til allmenne interesser som naturvern, friluftsliv, vitenskap, kultur etc. rimelig godt ivaretatt gjennom lover og forskrifter, og generelle retningslinjer fra konsesjonsmyndigheten. Friluftsliv er en selvstendig utredningsinteresse i større konsesjonssaker og spesielle effekter på friluftsliv som følge av en vassdragsregulering blir gjerne tatt inn i konsesjonsvilkårene.

Eksempel på kompenserende/avbøtende tiltak for friluftsliv er omlegging av stinett (bruer, klopper, merking, sikring, skilting), tilrettelegging av alternative områder (for eksempel parkeringsplasser) eller sikring av vannspeilet på eksponerte elvestrekninger ved terskelbygging. Kompenserende tiltak for friluftsliv er gjerne lokalt tilpasset de interessene som knytter seg til det berørte området. For å evaluere tiltakene må man kjenne til hvilke målgrupper som tiltakene rettes mot. Tiltak knyttet til friluftsliv kan ha nytteverdi eller estetisk verdi, eller en kombinasjon av begge deler. Ansvarsforhold knyttet til eventuelle pålegg bør avklares med NVE tidlig i påleggsprosessen.

9. Aktuell litteratur

(Listen omfatter relevante rapporter og håndbøker tilgjengelig på norsk eller svensk, og er ikke uttømmende)

Arnekleiv, J.V. (red.) 2012. Evaluering av celleterskler som avbøtende tiltak. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr. 6 - 2012.](#)

Bakken, T. H., Forseth, T. & Harby, A. (red.) 2016. Miljøvirkninger av effektkjøring: Kunnskapsstatus og råd til forvaltning og industri. [NINA temahefte 62 - 205 s.](#) (sluttrapport fra ENVIPEAK-prosjektet).

Barlaup, B.T. m.fl. 2006. Utlegging av gytegrus i tilknytning til terskler som habitatforbedrende tiltak for aure og laks. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr. 6 - 2006.](#)

Direktoratsgruppa 2013. Klassifisering av miljøtilstand i vann. [Veileder 02: 2013.](#)

Direktoratsgruppa 2014. Sterkt modifiserte vannforekomster. [Veileder 01: 2014](#)

Direktoratet for naturforvaltning 2000. Kartlegging av ferskvannslokaliteter. [DN-Håndbok 15-2000.](#)

Direktoratet for naturforvaltning 2001. Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven. [DN-Håndbok 18-2001.](#)

Direktoratet for naturforvaltning 2002. Slipp fisken fram! Fiskens vandringsmulighet gjennom kulverter og stikkrenner. [DN-Håndbok 22-2002.](#)

Eie, J. A. 2013. Vannkraft og miljø. Resultater fra FoU-programmet Miljøbasert vannføring. [NVE rapport ISSN: 1501-2832.](#)

Eie, J. A, Brittain J. E. & Eie, J. A 1995. Biotopjusteringstiltak i vassdrag. [Kraft og Miljø nr. 21.](#)

Falkanger, T. & Haagenen, K. 2002. Vassdrags- og energirett. Universitetsforlaget.

Fergus, T., Hoseth, K.A. & Sæterbø, E. (red.) 2010. Vassdragshåndboka - Håndbok i vassdragsteknikk. Tapir Akademisk Forlag. ISBN 978-82-519-2425-2

Fylkesmannen i Oppland. 1997. Forslag til kvalitetskriterier for settefisk av aure i innlandet. Rapport nr. 4, 1997, Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernavdelingen.

Garnås, E., Hegge, O., Kristensen, B., Næsje, T., Qvenild, T., Skurdal, J., Veie-Rosvoll, B., Dervo, B., Fjeldseth, Ø. & Taugbøl, T. 1996. Forslag til forvaltningsplan for storørret. Utredning for DN Nr. 1997-2.

Glover, B. m.fl. 2012. Avbøtende tiltak i regulerte vassdrag - Målsettinger og suksesskriterier. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr. 10 - 2012.](#)

Grande, R. 2010. Håndbok for fisketrapper. Tapir Akademisk Forlag. ISBN 978-82-519-2540-2

Harby, A. & Forseth, T. (red.) 2013. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag. [NINA temahefte 52 - 90 s.](#)

HaV 2013. Anordninger for opp- og nedstrømspassage av fisk ved vattenanleggninger. [Havs- og Vattenmyndighetens rapport 2013:14.](#)

HaV 2015. Miljøtgärder i vattenkraftverk. [Havs- og Vattenmyndighetens rapport 2015:26.](#)

Karlsson, S., Bjørn, B., Holthe, E., Lo, H. & Ugedal, O. 2016. Veileder for utsetting av fisk for å ivareta genetisk variasjon og integritet - [NINA Rapport 1269.](#) 25 s.

KLD 2016. Naturmangfoldloven kapittel II - Almennlige bestemmelser om bærekraftig bruk. [Veileder.](#)

Larsen, B. M. 2012. Elvemusling og konsekvenser av vassdragsreguleringer - en kunnskapsoppsummering. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr 8 - 2012.](#)

Miljødirektoratet 2014. Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. [Veileder M98-2013.](#)

Miljødirektoratet 2014. Retningslinjer for utsetting av anadrom fisk. [Veileder M186-2014.](#)

Naturvårdsverket & Fiskeriverket 2008. Ekologisk restaurering av vattendrag. [Manual ISBN 978-91-620-1270-0](#)

Pulg, U. m.fl (2017). Tiltak for bedre fysisk vannmiljø: God praksis ved miljøforbedrende tiltak i vassdrag. Uni Research Miljø.

Rognerud, S. & Brabrand, Å 2010. HydroFish-prosjektet: Sluttrapport for undersøkelsene 2007-2010. [Rapport L.nr. 6082-2010.](#)

Saltveit, S.J. (red.) 2006. Økologiske forhold i vassdrag - konsekvenser av vannføringsendringer, en sammenstilling av dagens kunnskap. [NVE. ISBN 82-410-0603-9](#)

Sandlund, O. T. (red.) 2013. Vannforskriften og fisk - forslag til klassifiseringssystem. [Miljødirektoratet rapport M22 - 2013.](#)

Statens vegvesen 2015. Frie fiskeveger - utbedring av vandringshinder for fisk. [Statens vegvesens rapporter Nr. 459.](#)

Strand R., Fleming, I. A. & Johnsen, B. O. 2000. Utsettinger av laksefisk. Arbeidsmøte Kongsvoll 2000. [NINA Fagrapport 045:1-49.](#)

Thorstad, E. (red.) 2010. Ål og konsekvenser av vannkraftutbygging - en kunnskapsoppsummering. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr. 1 - 2010.](#)

Walseng, B. & Jerstad, K. 2011. Fossekall og småkraftverk. [NVE Rapport Miljøbasert vannføring nr. 3 - 2011.](#)

NVEs rapportserie om **miljøbasert vannføring** er tilgjengelig i sin helhet i [publikasjonsbasen til NVE](#) (velg serie: NVE Rapport Miljøbasert vannføring).

Vedlegg 1 Mal for varsel om pålegg

Varsel om pålegg av [undersøkelser og/eller tiltak] i xxxvassdraget

Ingress:

Skal inneholde en kort redegjørelse for at det er et varsel om pålegg, hva pålegget vil gå ut på og begrunnelsen for det.

Vi viser til .... møter/brev/befaring etc.

Sakens bakgrunn

...

Hjemmelsgrunnlaget

...

Fylkesmannens vurdering

...

Forslag til vedtak

Med hjemmel i kongelig resolusjon av [dato], vilkårenes punkt [...], vurderer Fylkesmannen å pålegge [konesjonær] å gjennomføre følgende [undersøkelser/tiltak] i perioden [hvis aktuelt]:

- 1.
- 2.
- 3.

Undersøkelsene og tiltaksanalysene skal gjennomføres av et/en [firma/institusjon/konsortium] med relevant kompetanse innen fiske- og ferskvannøkologi, effekter av vassdragsinngrep på ferskvannøkosystemene og tiltak for å fjerne eller redusere negative effekter av reguleringsinngrep.

Undersøkelsene skal utføres i samsvar med norsk standard for ferskvannsbiologiske undersøkelser (NS 9455) med underliggende metodestandarder. I tilfeller hvor det skal tas i bruk metoder som ikke er standardisert, skal beste tilgjengelige metodikk ut fra vitenskapelige kriterier benyttes.

Prosjektbeskrivelse med opplysninger om prosjektansvarlige skal forelegges Fylkesmannen.

Resultatene fra undersøkelsene skal rapporteres årlig [sett rapporteringsfrist etter behov]. Ved påleggsperiodens slutt skal det utarbeides en sluttrapport. Om ikke annet avtales skal det avholdes et årlig møte for presentasjon og diskusjon av resultatene. Det bes om at konsesjonær tar initiativ til disse møtene når årsrapportene foreligger.

Dersom det skulle oppstå behov for å endre undersøkelsesopplegget i løpet av påleggsperioden, kan dette gjøres etter nærmere avtale med [konesjonær] eller gjennom en formell endring av pålegget.

Data framskaffet gjennom pålagte undersøkelser skal registreres i Vannmiljøbasen⁷. Data skal registreres så snart som mulig og senest innen 1 måned etter at rapport er ferdigstilt.

Før eventuelle tiltak gjennomføres må konsesjonær innhente nødvendige tillatelser fra grunneiere/rettighetshavere, eller andre relevante myndigheter. Fylkesmannen skal varsles før gjennomføring av tiltaket.

Fiskefaglig kompetanse skal benyttes ved gjennomføring av habitatforbedrende tiltak.

Fristen for å uttale seg til dette varselet, er [normalt 3 uker]. Dersom Fylkesmannen ikke har mottatt merknader innen utløpet av fristen, vil vi fatte vedtak i overenstemmelse med varselet.

Hilsen

Fylkesmannen

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

signatur

signatur

Kopi:

Miljødirektoratet

NVE

Kommune

Fylkeskommune

Vannområdekoordinator

Lokale lag og foreninger (elve-/grunneierlag, jakt- og fiskelag m.m.)

---

⁷ <http://vanmiljo.miljodirektoratet.no>

Vedlegg 2 Mal for vedtak om pålegg

Pålegg av [undersøkelser og/eller tiltak] i xxxvassdraget

Ingress:

Skal inneholde en kort redegjørelse for hva pålegget går ut på og begrunnelsen for det. Dersom det er foretatt endringer på bakgrunn av merknader fra konsesjonæren, kan det nevnes her.

Vi viser til brev av [dato] med varsel om pålegg og til [konsesjonærs] svarbrev av [dato].

Sakens bakgrunn

...

Konsesjonærens merknader til varselet

...

Andre innkomne merknader

...

Hjemmelsgrunnlaget

...

Fylkesmannens vurdering

...

Vedtak

Med hjemmel i kongelig resolusjon av [dato], vilkårenes punkt [...], pålegges [konsesjonær] å gjennomføre følgende undersøkelser i perioden [...hvis aktuelt]:

- 1.
- 2.
- 3.

Undersøkelser og tiltaksanalyser skal gjennomføres av et/en [firma/institusjon/konsortium] med relevant kompetanse innen fiske- og ferskvannøkologi, effekter av vassdragsinngrep på ferskvannøkosystemene og tiltak for å fjerne eller redusere negative effekter av reguleringsinngrep.

Undersøkelsene skal utføres i samsvar med norsk standard for ferskvannsbiologiske undersøkelser (NS 9455) med underliggende metodestandarder. I tilfeller hvor det skal tas i bruk metoder som ikke er standardisert, skal beste tilgjengelige metodikk ut fra vitenskapelige kriterier benyttes.

Prosjektbeskrivelse med opplysninger om prosjektansvarlige skal forelegges Fylkesmannen.

Resultatene fra undersøkelsene skal rapporteres årlig [sett rapporteringsfrist etter behov]. Ved påleggsperiodens slutt skal det utarbeides en sluttrapport. Om ikke annet avtales skal det

avholdes et årlig møte for presentasjon og diskusjon av resultatene. Det bes om at konsesjonær tar initiativ til disse møtene når årsrapportene foreligger.

Dersom det skulle oppstå behov for å endre undersøkelsesopplegget i løpet av påleggsperioden, kan dette gjøres gjennom avtale med [konsesjonær] eller gjennom en formell endring av pålegget.

Data framskaffet gjennom pålagte undersøkelser skal registreres i Vannmiljø⁸. Data skal registreres så snart som mulig senest innen 1 måned etter at rapport er ferdigstilt.

Før eventuelle tiltak gjennomføres må konsesjonær innhente nødvendige tillatelser fra grunneiere/rettighetshavere, eller andre relevante myndigheter. Fylkesmannen skal varsles før gjennomføring av tiltaket.

Fiskefaglig kompetanse skal benyttes ved gjennomføring av habitatforbedrende tiltak.

Fylkesmannens vedtak kan påklages, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Fristen for å klage er tre uker fra det tidspunkt dette brevet er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29. Eventuell klage sendes til Fylkesmannen i ...

Hilsen
Fylkesmannen

signatur

signatur

Kopi:
Miljødirektoratet
NVE
Kommune
Fylkeskommune
Vannområdekoordinator
Lokale lag og foreninger (elve-/grunneierlag, jakt- og fiskelag m.m.)

---

⁸ <http://vanmiljo.miljodirektoratet.no/>

Vedlegg 3 Mal for standardisert pålegg

Pålegg av [undersøkelser og/eller tiltak] i ...vassdraget

Ingress:

Skal inneholde en kort redegjørelse for hva pålegget går ut på og begrunnelsen for det. Dersom det er foretatt endringer på bakgrunn av merknader fra konsesjonæren, kan det nevnes her.

Vi viser til brev av [dato] med varsel om pålegg og til [konsesjonærs] svarbrev av [dato].

Sakens bakgrunn

...

Konsesjonærens merknader til varselet

...

Andre innkomne merknader

...

Hjemmelsgrunnlaget

...

Fylkesmannens vurdering

...

Vedtak

Med hjemmel i kongelig resolusjon av [dato], vilkårenes punkt [...], pålegges [konsesjonær] å gjennomføre følgende undersøkelser i [... vassdraget/vatnet] i perioden [periode hvis aktuelt]:

1. Ungfiskundersøkelser med elektrisk fiske. Stasjonsnettets skal være representativt for vassdraget med hensyn til skjulforhold, bunnssubstrat, vanndybder og vannhastighet. Formålet med ungfiskundersøkelsene er å kartlegge artsfordeling, årsklassestyrke, tetthet og vekst hos ungfisk. På minst en tredjedel av stasjonene skal det fiskes tre ganger for å få et grunnlag for tetthetsestimering på de øvrige stasjonene. Ungfiskundersøkelsene skal foregå årlig i perioden [...].

Og/eller;

Prøvefiske i tråd med norsk standard metodikk(NS 9455). Garnfangst bør utføres med seksjonerte (nordiske) garn (NS-EN 14757), og/eller utvidede Jensenserier eller flytegarn. I tillegg skal det gjennomføres el-fiske i potensielle gytebekker.

2. Fysisk habitatkartlegging for å identifisere mulige flaskehalsar for [aktuelle arter].
3. Utarbeide en tiltaksplan/identifisere og vurdere aktuelle kompensierende tiltak dersom undersøkelsene indikerer at reguleringen har negativ effekt.
4. Utarbeide og gjennomføre et overvåkingsprogram for evaluering og måling av effekten som tiltakene har gjennom årlige ungfiskundersøkelser og gytefisketellinger.

Undersøkelser og tiltaksanalyser skal gjennomføres av et/en [firma/institusjon/konsortium] med relevant kompetanse innen fiske- og ferskvannøkologi, effekter av vassdragsinngrep på

ferskvannsøkosystemene og tiltak for å fjerne eller redusere negative effekter av reguleringsinngrep.

Undersøkelsene skal utføres i samsvar med norsk standard for ferskvannsbiologiske undersøkelser (NS 9455) med underliggende metodestandarder. I tilfeller hvor det skal tas i bruk metoder som ikke er standardisert, skal beste tilgjengelige metodikk ut fra vitenskapelige kriterier benyttes.

Prosjektbeskrivelse med opplysninger om prosjektansvarlige skal forelegges Fylkesmannen.

Resultatene fra undersøkelsene skal rapporteres årlig [sett rapporteringsfrist etter behov]. Ved påleggsperiodens slutt skal det utarbeides en sluttrapport. Om ikke annet avtales skal det avholdes et årlig møte for presentasjon og diskusjon av resultatene. Det bes om at konsesjonær tar initiativ til disse møtene når årsrapportene foreligger.

Dersom det skulle oppstå behov for å endre undersøkelsesopplegget i løpet av påleggsperioden, kan dette gjøres gjennom avtale med [konsesjonær] eller gjennom en formell endring av pålegget.

Data framskaffet gjennom pålagte undersøkelser skal registreres i Vannmiljø⁹. Data skal registreres så snart som mulig og senest innen 1 måned etter at rapport er ferdigstilt.

Før eventuelle tiltak gjennomføres må konsesjonær innhente nødvendige tillatelser fra grunneiere/rettighetshavere, eller andre relevante myndigheter. Fylkesmannen skal varsles før gjennomføring av tiltaket.

Fiskefaglig kompetanse skal benyttes ved gjennomføring av habitatforbedrende tiltak.

Fylkesmannens vedtak kan påklages, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Fristen for å klage er tre uker fra det tidspunkt dette brevet er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29. Eventuell klage sendes til Fylkesmannen i ...

Hilsen
Fylkesmannen

signatur

signatur

Kopi:
Miljødirektoratet
NVE
Kommune
Fylkeskommune
Vannområdekoordinator
Lokale lag og foreninger (elve-/grunneierlag, jakt- og fiskelag m.m.)

---

⁹ <http://vanmiljo.miljodirektoratet.no/>

Vedlegg 4 Mal for endring av utsettingspålegg

Varsel om endring av utsettingspålegget for [vatn/vassdrag] med overføringer, [kommune]

Ingress:

Skal inneholde en kort redegjørelse for at det er et varsel om endring av utsettingspålegg, hva endringen vil gå ut på og begrunnelsen for det.

Vi viser til reguleringsbestemmelsene for regulering [...], og vil med dette varsle om endring av eksisterende pålegg for magasinene [...].

Det har nå vært gjennomført fiskeundersøkelser i magasin [...]. De rapporterte undersøkelsene er bakgrunn for de endringene Fylkesmannen nå ønsker å gjøre i utsettingspåleggene.

Hovedkonklusjonene fra rapporten er (eksempel):

X vatnet: Fiskebestanden i xx vatnet hadde [...] kvalitet og middels god/middels/liten vekst. Tettheten av ørret/røye/harr/sik m.m. var [...]. Resultatene tyder på at [...]. Kondisjonsfaktoren viser at [...] Dette kan indikere at [...].

Y vatnet: Fiskebestanden i xx vatnet hadde [...] kvalitet og middels god/middels/liten vekst. Tettheten av ørret/røye/harr/sik m.m. var [...]. Resultatene tyder på at [...]. Kondisjonsfaktoren viser at [...] Dette kan indikere at [...].

Magasin/ vatn	Pålegg	Tetthet per 100 m2	Tetthet- kategorisering	Gj.sn. lengde (cm)	Gj.sn. vekt (g)	Gj.sn. k- faktor	Største fisk (g)	Endringer
X vatnet								Øke eller redusere utsettingene
Y vatnet								Øke eller redusere utsettingene

Fylkesmannen vurderer å vedta følgende endringer i utsetting av fisk:

Navn på vatn	Opprinnelig utsettingspålegg	Nytt utsettingspålegg
X vatnet	xx 1-somrig ørret/røye m.f.	xx 1-somrig ørret/røye m.f.
Y vatnet	xx 1-somrig ørret/røye m.f.	xx 1-somrig ørret/røye m.f.

Følgende kravspesifikasjon vil være gjeldende for settefisk:

1. Det kan brukes villfisk i stedet for settefisk etter nærmere avtale med Fylkesmannen.
2. All fisk skal fettfinneklippes dersom det også forekommer naturlig rekruttering i vatnet.

3. All fisk skal settes ut i vannet, og ikke i sidebekker dersom det forekommer naturlig rekruttering.
4. Utsettingen skal foregå i tidsrommet [...]

Fristen for å uttale seg til dette varselet, er [normalt 3 uker]. Dersom Fylkesmannen ikke har mottatt merknader innen utløpet av fristen, vil vi fatte vedtak i overenstemmelse med varselet.

Hilsen
Fylkesmannen

signatur

signatur

Kopi:
Miljødirektoratet
NVE
Kommune
Fylkeskommune
Lokale lag, foreninger mm

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00 | Faks: 73 58 05 01

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljødirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet jobber for et rent og rikt miljø. Våre hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er et statlig forvaltningsorgan underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Vi gjennomfører og gir råd om utvikling av klima- og miljøpolitikken. Vi er faglig uavhengig. Det innebærer at vi opptrer selvstendig i enkeltsaker vi avgjør, når vi formidler kunnskap eller gir råd. Samtidig er vi underlagt politisk styring. Våre viktigste funksjoner er at vi skaffer og formidler miljøinformasjon, utøver og iverksetter forvaltningsmyndighet, styrer og veileder regionalt og kommunalt nivå, gir faglige råd og deltar i internasjonalt miljøarbeid.